

Varnostni izzivi na Zahodnem Balkanu – poročilo o mednarodni konferenci v Ohridu

V kongresnem centru Univerze Sveti Klemen Ohridski v Ohridu je 27. in 28. maja 2011 potekala mednarodna konferenca z naslovom 'Varnost na območju post-konfliktnega (Zahodnega) Balkana: tranzicija in izzivi Republike Makedonije'. Na konferenci je s prispevki sodelovalo 157 avtorjev iz osmih različnih držav.¹ Udeleženci konference so svoja dela predstavili v desetih sekcijah, razdeljenih v štiri tematske sklope.² Po predstavitvah so sledila vprašanja slušateljev in razprava, ki so jo usmerjali vodje sekcij. Primarni cilj konference je bil prispevati k razumevanju in pojasnjevanju varnostnih vprašanj, povezanih s post-konfliktno situacijo in tranzicijskim obdobjem regij. Sekundarni cilj konference pa je bila teoretična konceptualizacija aktualnih vprašanj o teoretičnih in epistemoloških problemih, izpostavitve potrebe po opredelitvi področja in razvoju metodologije raziskovanja varnostnih pojavov na splošno, posameznih pojavnih oblik, njihove strukture in razmerja med njimi ter spodbujanje iskanja praktičnih rešitev. Organizatorji konference so poudarili, da se sodobna (globalna) varnost osredotoča na samo vprašanje varnosti posameznika in družbe ter prehod oziroma na oblikovanje demokratičnih odnosov odprte družbe, ki omogočajo skupnost(i) svobodnih državljanov. Za to pa je neizogibno potrebna sinergija znanosti, politike in prakse pri obravnavanju in reševanju sistemskih in akutnih (varnostnih) problemov sodobne družbe.

Uradni otvoritvi in uradnim govorom dekana Fakultete za varnost iz Skopja, dr. Janka Jakimova, ter rektorja Univerze Sveti Klemen Ohridski iz Bitole, dr. Zlatka Zogleva, so sledile prve sekcije. Varnost in zagotavljanje varnosti je bila rdeča nit konference. Varnostni problemi skozi vidike kriminologije, kriminalistike, vede o policijskem delu dejavnosti in druge sorodne vede so odpirali teoretična, epistemološka in metodološka vprašanja ter izzivali udeležence, da so iskali odgovore in uporabne rešitve. Za uspešno odzivanje na porajajoče se probleme v sodobni družbi so potrebna stalna organizirana prizadevanja za teoretično konceptualizacijo in ponovno ocenjevanje varnostne prakse. Organizacija konference je resen izziv za sodobno znanost, katere naloga je, da odpre dileme in razprave o obsegu znanosti o varnosti kot znanosti same in znanstvene discipline,

-
- 1 Konferenca so se udeležili strokovnjaki s področja Srednje in Vzhodne Evrope ter držav balkanskega polotoka: Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Makedonija, Romunija, Slovenija in Srbija.
 - 2 Udeleženci so govorili o naslednjih temah: varnost, globalizacijski procesi, problemi (organizirane) kriminalitete po koncu konfliktov na Balkanu; varnostni problemi skozi vidike kriminologije, kriminalistike, vede o policijskem delu in druge sorodne vede: teoretična, epistemološka in metodološka vprašanja; sprava in obnova v post-konfliktnih družbah (zahodnega) Balkana: deset let po sporu v Republiki Makedoniji; reforme in prestrukturiranje varnostnega sektorja v Republiki Makedoniji z vidika perspektive evroatlantskih in evropskih integracijskih procesov.

ustanovljene za preučevanje specifičnih vprašanj, ki so povezana predvsem z notranjo in zunanjo varnostjo.

V prvih sekcijah so avtorji prispevkov razpravljali o različnih znanstvenih področjih, ki se nanašajo na varnost. Tako so se dotaknili kriminologije, policijske dejavnosti, kriminalistike in ostalih sorodnih področij. Avtorji so v svojih prispevkih ponudili različne poglede in preglede na varnostno problematiko v Evropi, se dotaknili pomena policijskega izobraževanja, usposabljanja in tudi sodelovanja, ob tem pa spomnili tudi na viktimološki in ekološki pomen varstvoslovja. Lobnikar, Vesel in Banutai so v prvem prispevku predstavili slovenske izzive mirovnih operacij, s katerimi se soočajo naši pripadniki v tujini. Ugotovitve na podlagi pregleda, ki je temeljil na desetletju mednarodnih izkušenj slovenskih policistov, poleg pozitivnih in negativnih plati odhoda na mednarodno misijo, izpostavljajo predvsem dobro pripravljenost na različne stresne dejavnike pred, med in po mirovni operaciji. Prav zaradi tega je treba posebno pozornost nameniti ustreznemu usposabljanju policistov pred odhodom na misijo, kakor tudi programu reintegracije po vrnitvi iz tujine. Simić, Nikač in Blagojević so v nadaljevanju predstavili evropski model policijskega usposabljanja, ki bi lahko postal varnostni imperativ za države iz regije, predvsem zaradi njihovega interesa po vključitvi v evropske varnostne integracije. V primeru poenotenja izhodišč za policijsko usposabljanje (postopki in standardi ipd.) bi se lahko po mnenju avtorjev sodelovanje med policijskimi organizacijami različnih držav izboljšalo in postalo učinkovitejše. Tako so predstavili idejo o postopnem združevanju (harmonizaciji) različnih modelov policijskega usposabljanja v državah, ki še niso članice EU, ki bi obsegala predvsem prepoznavo potrebnih ključnih nalog, znanj in veščin. Alternativno klasičnemu konceptu varnosti sta predstavili Ljuština in Knežević-Lukić, ki sta se dotaknili koceptualnega okvirja okoljske varnosti. Sodobne globalne spremembe v okolju namreč po ugotovitvah avtoric postavljajo temelje okoljevarstvenega koncepta. Zaradi nekoliko problematične definicije okoljske varnosti se je razvila plodna diskusija o odnosu med globalnimi okoljskimi problemi in varnostnimi tveganji. Sledil je zanimiv prispevek o viktimiziranosti slovenskih študentk avtorja Mitarja, ki je predstavil rezultate raziskave o odnosu do kriminalitete iz leta 2009. Omenjena raziskava je zajemala univerzi v Ljubljani in Mariboru, in sicer fakultete s področja prava, varstvoslovja, socialnega dela, izobraževanja in sociologije. Kljub nekaterim teoretičnim spoznanjem rezultati omenjene raziskave niso potrdili jasne povezave med viktimološkimi izkušnjami, občutki negotovosti in odnosom do kaznovanja. Zato bo v prihodnje več pozornosti potrebno nameniti ostalim faktorjem – ekonomskim, političnim in kulturnim. Naslednji prispevek na temo informacijske in komunikacijske tehnologije v Makedoniji, avtorjev Rajkovchevski, Stojanovski, Mirceva in Krstevka, je opozoril na potrebo po harmonizaciji pravnih standardov in institucionalne prakse z EU in NATO normami. Reforma varnostnega sektorja se je dotaknila tudi makedonske policije, avtorji pa so podrobneje predstavili določene reforme v informacijski in komunikacijski tehnologiji med leti 1990 in 2011. V zaključku sekcije so se Banutai, Travner, Podbregar in Lobnikar posvetili izkušnjam pri implementaciji Konvencije o policijskem sodelovanju v jugovzhodni Evropi (PCC SEE). Konvencija PCC SEE je pomemben doprinos za učinkovito policijsko sodelovanje v regiji, hkrati pa ustrezno dopolnjuje širok nabor instrumentov

polijskega sodelovanja v EU z namenom boja zoper transnacionalno kriminaliteto. Avtorji ugotavljajo, da kljub podobnim instrumentom regija še vedno nekoliko zaostaja, predvsem v fazi implementiranja teh instrumentov. Varovanje osebnih podatkov, drugače ključen element učinkovitega in uravnoveženega policijskega sodelovanja, je v regiji na zadovoljivem nivoju. Iz vsega tega je moč povzeti, da bo imela polna implementacija Konvencije dvojni učinek; predvsem bo pozitivno vplivala na varnostno situacijo v regiji, hkrati pa bo približala države pogodbenice PCC SEE bližje EU članstvu.

Tesno povezana s problemi varnosti so postala vprašanja glede erozije družbenih vrednot, razpada sistema vrednot in kriminalizacije sodobne družbe. Socialna kriza in položaj zaprtih družb neizogibno vodita do nastanka še vedno veljavnih oblik vladanja, ki pa jih spremljajo določena stopnja ne-demokracije, avtoritativnosti, korupcija, organizirana kriminaliteta, posamezne kršitve človekovih pravic in tudi institucije družbenega nadzorstva brez ustrezne zmogljivosti za opravljanje svojih nalog. Udeleženci so predlagali sistematično odzivanje na nastale probleme, ki zajemajo tudi aktivno sodelovanje sorodnih institucij tako na nacionalnem kot tudi regionalnem in mednarodnem nivoju. O tem so razpravljali udeleženci naslednje sekcije, kjer so predstavljeni referati zajeli pereče teme sodobne družbe, kot so varnost, globalizacija, problemi kriminalitete, korupcije in organiziranih kriminalnih skupin. Bačanović in Bačanović sta opozorila na problem in razsežnosti trgovine z ljudmi in človeškimi organi na ozemlju balkanskega polotoka ter poudarila, da je poleg ustrezne regulacije samega področja transplantacije organov pomembno tudi kazenskopravno varstvo ter regulacije obravnavanega področja, ki v veliki meri olajša delo pristojnih organov. Emanova in Meško sta se osredotočila na varovanje okolja z uporabo kazenskega prava, kar sta prikazala na primeru Republike Slovenije. Analiza slovenskega kazenskega zakonika je pokazala, da so neuskkljena terminologija, blanketnost kazenskih norm, številčnost in razdrobljenost pravnih norm ter težavnost dokazovanja storitve posameznega kaznivega dejanja zoper okolje glavne ovire za bolj učinkovito varstvo okolja. Avtorja sta kot rešitev predlagala ustrezne spremembe in dopolnitve kazenskega zakonika, začevši z določitvijo strokovne terminologije in zmanjšanjem prevelike razdrobljenosti ter sistematično ureditvijo pravnih aktov. Problem korupcije v medijih v Republiki Makedoniji je bila tretja tema avtorja Labovića, ki meni, da korupcija kot taka, še posebej pa korupcija v medijih, zaradi neobjektivnega obveščanja in manipulacije lahko resno ogrozi demokratični režim v državi, kamor spadajo tudi demokratične, poštene in svobodne volitve. Zaradi korupcije v medijih in drugih družbenih skupinah družba postane 'ujetnica' manipulacij vladajočih političnih elit, kar je še posebej izrazito v obdobju tranzicije, kamor poleg drugih balkanskih držav spada tudi Makedonija. Da bi se temu izognili, je med drugim pomembno spodbujati svobodo medijskega poročanja in podpirati raziskovalno novinarstvo, temelječe na objektivnih profesionalnih standardih. Šikman, Ivetić in Amidžić so razpravljali o novih oblikah organizirane kriminalitete, povezanih z globalnimi spremembami, pri čemer so posebej izpostavili stave in igre na srečo na spletu, manipulacije na trgih vrednostnih papirjev, prevare pri bančnih posojilih, prevare s kreditnimi karticami in zloraba moderne tehnologije, še posebej dobro znana računalniška kriminaliteta. Avtorji opozarjajo, da lahko zgodnje odkrivanje t. i. kriminalnih

mrež različnih transnacionalnih kriminalnih združb prepreči velike finančne izgube in tudi druge oblike oškodovanja posameznikov. Tudi prispevek Zorića, Force, Tatomirja, Nikača, Jaćimovskega, Armakovića in Šetrajčića je izpostavil problem zagotavljanja varnosti sodobne družbe. Avtorji so analizirali problem samomorilnih terorističnih napadov, pri čemer so se osredotočili na možnosti njihovega preprečevanja s poudarkom zagotavljanja državne varnosti in stabilnosti ter ugotovili, da na območju post-konfliktnega Balkana največjo varnostno grožnjo z možnostjo terorističnega napada predstavljajo posamezniki z ekonomskimi in resnimi zdravstvenimi problemi ter duševni bolniki, še posebej žrtve preteklih vojaških izkušenj, ki ne najdejo izhoda iz svojih težav.

Reforme in prestrukturiranja varnostnega sektorja v Republiki Makedoniji z vidika perspektive evroatlantskih in evropskih integracijskih procesov ter obnova in sprava v post-konfliktnih družbah zahodnega Balkana deset let po sporu v Republiki Makedoniji sta bili drugi dve temi, ki so jih zajeli posamezni predstavljeni prispevki. Udeleženci so se strinjali, da so bili v Republiki Makedoniji, državi gostiteljici mednarodne konference, v zadnjih nekaj letih ustvarjeni normativni pogoji za povečanje in poglobitev procesa reforme varnostnih sistemov, zlasti policije in sektorja za notranje zadeve na splošno. Zato je pomembno, da pristojni voditelji pretehtajo izkušnje reformiranja varnostnih sistemov, predvsem preoblikovanja policije in drugih varnostnih organizacij. V tem smislu so še posebej izmenjave izkušenj držav članic Evropske unije in Makedonije kot države kandidatke velikega pomena. Prav tako pomembna so vprašanja v zvezi z varnostjo in varnostnih izzivov, še posebej v Republiki Makedoniji v obdobju, ko je država dosegla viden napredek pri reformiranju svojih sistemov socialne varnosti in je postala del Evro-atlantske povezave. Če upoštevamo vse to, se je pokazala potreba po analizi priprave, izpolnjevanje pogojev, ki jih določa Evropska unija, in predvsem opredelitev pravnega okvira in delovanje političnega sistema.

Pomembnost sodelovanja ter izmenjava pozitivnih izkušenj in znanja so bila ključna spoznanja mednarodne konference na Ohridu, s katerimi so soglašali prav vsi udeleženci. Države zahodnega Balkana so v zadnjih dveh desetletjih pokazale, da so v procesu določanja reformnih procesov in izgradnje institucij ter institucionalne strukture sposobne izpolnjevati zahtevne procese na poti vključevanja v evro-atlantske integracije (EU, NATO), saj so dosegle zastavljene cilje, četudi z različnimi ravnmi učinkovitosti in dinamiko. Republika Slovenije kot država članica Evropske unije in država, ki leži na začetku balkanskega polotoka, igra tudi zaradi svojih dosedanjih izkušenj in skupne zgodovine izjemno pomembno vlogo, tako pri procesu evro-atlantske integracije in procesu približevanja Uniji kot tudi pri iskanju novih odzivov na sodobne oblike ogrožanja (globalne – regionalne) varnosti. Ponovno se je potrdila potreba po tovrstnih konferencah, kajti varnostni izzivi so bili in bodo vedno aktualni na tem občutljivem območju. Posledično je moč pričakovati tudi nekakšno stopnjevanje sodelovanja med prakso in akademsko sfero, kar je zelo pozitivno. Hkrati pa smo prepričani, da bodo rezultati te odlično organizirane in pripravljene konference vidni v že bližnji prihodnosti.